

Postoj Ekumenické rady církví k věcnému záměru zákona

Předneseno na konferenci: Narovnání vztahu mezi církví a státem: aktuální reflexe.

Vysoká škola CEVRO institut (school of political studies) a Konrád Adenauer Stiftung, Praha, 31.1.2008

Dámy a pánové, vážení hosté,

uvědomuji si, že cokoli již bylo a ještě bude pověděno k otázce majetkového narovnání mezi církvemi a státem, může být zneužito v současné politické situaci. Od zveřejnění návrhu zákona o částečném narovnání majetkových křivd, zaznělo již mnoho ostrých slov a bylo napsáno mnoho článků kritizujících připravované řešení.

Legislativní kontext. Mojí dnešní úlohou je vyjádřit se k návrhu zákona na tomto fóru jménem Ekumenické rady církví, již jako představitel jedné z evangelických církví v současné době předsedám. Během celých osmnácti let od „sametové revoluce“ jsme ve vedeních jednotlivých církví doufali, že se tento starý a již zahnívajícící problém v naší společnosti podaří vyřešit. Během doby naší obnovené demokracie všichni ministři kultury a všechny vlády o nedořešeném problému postavení církví dobře věděli, snažili se ho řešit, ale často k tomu nebyl prostor, vlády se rychle střídaly a nebyla politická vůle k řešení. Problematika církví se dostávala vždy až za naléhavé problémy složité transformace našeho státu a společnosti. V církvích jsme věděli, že zákon č. 3/2002 řeší pouze registraci církví a jejich právní postavení. Ani tento zákon není napsán dobře a komplikuje práci a rozvoj diakonií, charit a dalších církevních organizací. Zvláště bez alespoň částečného narovnání křivd minulosti je tento zákon naprosto nedokončený. Je nám dovoleno existovat, ale nejsou nám k tomu dány podmínky. Co je platné právní postavení, registrace, když nemůžete svobodně pracovat a hospodařit ve společnosti? 18 let žijeme v demokratické společnosti v provizoriu vyjádřeném stále platícím komunistickým zákonem č. 218/1949. Tento zákon je relikvií staré doby, je špatný pro naše církve, umenšuje iniciativu, kazí příspěvkovou morálku věřících, omezuje plánovanou práci a je životem ve vynuceném provizoriu. Tento stav si církve nevymyslely, ale byl jim násilně státní mocí vnucen.

Historický kontext. Dovolte, abych připomněl, že v roce 1949 nešlo jen o zabavení majetku. Např. v Církvi bratrské, ve které pracuji, byla násilně zlikvidována a uzavřena 1/3 sborů. Hranice jednotlivých sborů byly několikrát násilně přizpůsobovány měnícímu se uspořádání krajů a okresů. Těžce narušena byla sociální práce. Dětské domovy, domovy seniorů, diakonie byly zrušeny a budovy i s pozemky zabaveny. V případě evangelických církví to byly majetky, které jednoznačně sloužily občanům společnosti a byly postupně vytvořeny z darů věřících. Po roce 1949 došlo i k pokusu o násilnou likvidaci některých církví, které nechtěly přistoupit na zákon č. 218/1949. Byla zabavena i řada bohoslužebných prostor. To jsou věci, které se dají ještě doložit. Nikdo ale nemůže vyčíslit utrpení mnoha věřících, kteří se dostali do vězení, kteří nesměli studovat a na řadě míst pracovat proto, že zastávali jiný světový názor, než ten jeden, rádoby vědecký,

založený na marx-leninismu, který byl ve školách a v celé společnosti násilně vnucován. Nikdo nevyjádří utrpení a morální škody, které byly způsobeny vyhazováním lidí ze zaměstnání, z vedoucích funkcí a mrzačením lidského svědomí. V roce 1989 se viditelně ukázalo, že ti, kteří obludnou ideologii prosazovali a vyučovali, jí ve skutečnosti sami nevěřili.

Ekumenická rada církví vítá návrh zákona o částečném majetkovém narovnání křivd jako možnost obnovy svobodného života církví české ekumeny ve svobodném a demokratickém státě. Jsme přesvědčeni, že připravený zákon pomůže rozvinout další iniciativu církví. Bylo by zajímavé finančně vyčíslit, kolik prostředků společnosti ušetří jeden člověk, který je vysvobozen z alkoholismu, drogové závislosti, nebo vězeň, který vyjde z vězení a už není recidivistou, který by se po dalším kriminálním činu do věznice rychle vrátil. Jak finančně vyjádřit podporu osamoceným lidem, pastorační řešení manželských a rodinných problémů, oporu a pomoc při výchově dětí a mládeže či službu nemocným a umírajícím. V těžkých problémech současného světa dochází k renesanci náboženství na všech kontinentech a nepochybně k tomu tak bude viditelněji i v Evropě příštích let.

Opuštění výčtové metody vrácení majetku. Tím, že se církve v obecné podobě vzdaly restitučních nároků na majetek, vyjádřily pochopení potřebného rozvoje naší společnosti. Uvědomujeme si nutnost zrušení blokačního paragrafu a naléhavou potřebu rozvoje měst a obcí. Musili jsme vzít jako realitu, že mnohé církevní objekty a pozemky už ani nelze vrátit, protože musely ustoupit industriálnímu rozvoji naší země. Rada nemovitostí a pozemků už je také v rukou soukromých vlastníků, či v majetku obcí a jejich vyvlastnění by způsobilo další křivdy a soudní kauzy.

Morální hodnota zákona. Čekáme od obou komor Parlamentu České republiky, že vyše celé společnosti jasný signál o tom, že je třeba jednat čestně a poctivě. Takový signál v sobě má neocenitelný morální náboj. Vždyť jak má každodenně soudit legislativa České republiky majetkové křivdy a kriminální činy, jak má školství vychovávat děti a mládež k poctivosti a k postoji odpovědnosti za své činy, pokud by stát nebyl ochoten se alespoň pokusit o narovnání tak závažných křivd? Předložený zákon nerozhoduje jen o svobodném postavení církví, ale také o dalším morálním vývoji naší společnosti.

Církve se shodly na dělení náhrady. Před několika lety se objevovaly v tisku články, ze kterých vynikalo: „Církve se nikdy neshodnou na způsobu odškodnění“, nebo „Církve se nikdy nevzdají svého majetku“. Jak je vidět, není to tak. Jsem rád, že mohou jménem české ekumeny povědět, že církve se shodly na dělení finanční náhrady, kterou tento zákon navrhuje. Církve ERC mají rozdílný vývoj, rozdílná církevní zřízení, rozdílný způsob služby. Ještě před několika lety měly i rozdílné pohledy na otázku nápravy křivd. Není divu, že v často chaotické a kvasící společnosti byly přístupy a představy odlišné. Nyní je to poprvé, kdy se všechny církve a náboženské společnosti shodly na společném postupu a jednomyslně přijaly a podpořily návrh zákona vypracovaný po mnoha konzultacích Ministerstvem kultury a vládní komisí. Tato shoda nebyla snadná a bylo třeba velké ohleduplnosti a od některých církví i velké oběti a sebezapření. Jsem přesvědčen o tom, že jsme svědky historického ekumenického konsensu, který nastoluje i do budoucna

možnost další smysluplné a prospěšné ekumenické spolupráce ve službě naší společnosti.

Tvorba nové evropské společnosti. Z dějin naší země dobře víme, že jsme zatíženi staletými spory, zápasy mezi církvemi a panovníky a mezi církvemi navzájem. Od doby mučednické smrti Mistra Jana Husa se naše země často zmítala v konfliktech a docházelo k rozdělení církve. Kolikrát se v minulých staletích majetky přesunovaly a převáděly. Historici se často sami dělí při pokusech o rozpletení vývoje doby, která přes všechny krásné momenty je žel plná násilností, mučení, vynucené emigrace a poprav. Díky Bohu již dávno žijeme v době jiné, od 20. století v době rozvinutého ekumenismu a poměrně úzké mezicírkevní spolupráce. Přesto chci podtrhnout, že současná shoda mezi Římskokatolickou církví a církvemi Ekumenické rady ve věci připraveného zákona a také i společného dělení finanční náhrady je skutečně historická a je velkorysým a smířlivým krokem praktického ekumenismu. Jednou věcí je ekumenismus slov, společných vyznání křivd minulosti a společných prohlášení jako např. podepsaná Charta Oecumenica. Druhou věcí je ale ekumenismus praktických činů. A zde vidíme ekumenickou vstřícnost a velkorysost, kdy jsou zahrnuty všechny církve, náboženské společnosti, včetně Federace židovských obcí, které sdílely nesnadné zápasy v době totality a existovaly pod zákonem 218/1949. Návrh vytvořeného nového zákona představuje i v Evropě ojedinělou situaci, kdy dochází k dohodě všech církví a náboženských společností a kdy je zde praktický a podtrhuji nikoli laciný konsensus, který dává předpoklad pro další úzkou a nadějnou spolupráci uprostřed naší společnosti.

Mezinárodní dopad. Církve Ekumenické rady jsou členy nejrůznějších světových svazů a grémií včetně Světové rady církví a Konference evropských církví. Není zde žádná návštěva zástupců mezinárodních institucí, aniž bychom nebyli dotazováni na narovnání vztahů mezi církvemi a státem. I v těchto týdnech odpovídáme na dotazy zahraničních církevních organizací, jak jednání se státem postupují. Nepřijetí zákona o narovnání vztahů by vrhlo velkou skvrnu na náš stát uprostřed evropské společnosti. Vždyť jsme z postkomunistických států poslední, kde k narovnání vztahů z doby totality ještě nedošlo. Domníváme se, že je nesmírně důležité, aby tento problém byl dořešen dříve, než se Česká republika ujme svého předsednictví v Evropské unii. Bylo by krajně nepřijemné předsedat nově se formující Evropě s pověstí státu, který sám není schopen se vypořádat se svou minulostí.

Zákon je prospěšný pro společnost. Jsme hluboce přesvědčeni o tom, že naší společnosti se zákon o nápravě některých majetkových křivd velmi vyplatí. Proto jsou církve ochotny jít do rizika, které představuje dlouhodobé a postupné splácení. Nepochybně to ze strany církví vyžaduje hodně důvěry ve státní instituce a celkový rozvoj naší společnosti. Vrácené finanční prostředky budou okamžitě vytvářet nová pracovní místa a budou přispívat ke zmírnění náročných sociálních dopadů na lidi sociálně slabé, nemocné, vykořeněné a různými způsoby postižené fyzicky, nebo psychicky. Celá naše společnost by mohla užitek tohoto zákona postupně sklízet. Společnost nemůže žít bez svých kořenů a k těmto kořenům patří historie, vliv a služba církví. Minulý německý spolkový prezident Johanes Rau to vyjádřil slovy: „*Když nevíš odkud přicházíš, nemůžeš ani vědět kam jdeš.*“

Samozřejmě, že církve může žít i pod perzekucí a bez majetku. Nemůže ale potom rozvíjet nejrůznější druhy služeb a pomoci druhým. Každý, kdo žije v tomto státě tak může vědět, že k existenci a práci každého společenství patří i určité finanční zajištění. Pro církve je nezbytné, aby se opět učily hospodařit a po dlouhé době znovu rozvinuly různé iniciativy a investovaly finanční zdroje pro příští léta tak, aby bylo umožněno pokračování další práce, ke které prožívají své povolání a kterou chtějí odpovědně sloužit naší společnosti. Je skutečností, že církve neslouží jen věřícím a že o sociální ústavy, zařízení nemocničního typu, domy seniorů, hospice, křesťanské školy, mají zájem a rádi je užívají i lidé, kteří se za sami za křesťany nepovažují. Ve většině těchto zařízení máme dlouhé čekací seznamy a je naprostou nezbytností odpovědět na potřeby naší společnosti zintenzivněním sítě potřebných služeb.

Závěr. Dnes nás dělí právě 60 let od doby, kdy se v naší zemi zmocnila vlády komunistická strana řízená agenty Moskvy a způsobila naší zemi těžké morální i hospodářské újmy. Pro církve i pro společnost by bylo dobrým a dokonce symbolickým signálem, kdyby v roce neblahého 60. výročí tzv. Vítězného února, byl přijat zákon, který by během příštích šedesáti let zmírnil křivdy minulosti a vytvořil církvím možnost zdravého fungování a služby uprostřed naší společnosti.

ThDr. Pavel Černý, Th.D.
předseda Ekumenické rady církví v ČR
předseda Rady Církve bratrské